

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

21e jaargang nr. 29

14 juli 1968

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de Antillen f 7,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Een stap verder

De wereld verandert snel en we kunnen het nauwelijks bijhouden. De nieuwe mogelijkheden zijn ontzaglijk, de nieuwe gevaren ook. Wie zou vroeger gedacht hebben dat het een probleem zou worden hoe we aan zuiver water en frisse lucht zouden moeten komen. Dat is een gevolg van de industrialisatie en de verstedelijking waaraan we niet gedacht hebben. Bovendien zijn al eerder onderkende vraagstukken veel moeilijker dan we ooit gedacht hebben: ik noem maar de bevolkingsexplosie en de versterking van de natuur door allerlei technische en chemische kunstgrepen.

Een doeltreffende geboorteregeling is een dwingende noodzaak. Want de bevolkingsdruk leidt niet alleen tot economische moeilijkheden, maar ook tot psychische spanningen, tot onrust en agressie. De insecten en bacteriedodende middelen doen soorten ontstaan die bestand zijn tegen chemische verdelging en daardoor ons leven bedreigen. Hoe kunnen we deze moeilijkheden de baas worden en hoe kunnen we in deze 20e eeuw de voorwaarden voor een bevredigende menselijke ontplooiing in stand houden of scheppen? Dat is het onderwerp van de Europese conferentie van humanisten, die vandaag in Hannover geopend wordt.

In de Stadshal zal Mansholt, de vice-voorzitter van de E.E.G. en zelf een actief humanist, de openingsrede houden. Het kongres zal zes dagen duren en zich bezighouden met „De menselijke omgeving en de verwerkelijking als mens”. Precies het onderwerp waarover ik het zo-even had; een onderwerp bovendien dat zeer goed past in het jaar van de mensenrechten. Want hier zijn mensenrechten aan de orde, die te weinig aandacht krijgen. Het recht namelijk op een onbelemmerde ontplooiing in een gezonde omgeving. Misschien zullen we later voor radio en tv nog iets kunnen vertellen over de conclusies van de conferentie. Maar vandaag wil ik op een paar andere kanten wijzen. Opmerke-

lijk is dat het secretariaat voor de ongelovigen van het Vaticaan zich laat vertegenwoordigen door een waarnemer. Even opmerkelijk is de afwezigheid van een vertegenwoordiger van de Wereldraad van de kerken; misschien begrijpelijk door hun eigen internationale bijeenkomst in Uppsala. Maar minder begrijpelijk is, dat er in Uppsala geen plaats was voor een humanistische waarnemer. Daarin zie ik een uiting van het toenemend gebrek aan openheid in de protestantse wereld, ondanks alle gepraat over het tegendeel.

Zo belangrijk is dat ook niet als men de zaken op wereldschaal bekijkt. Van veel meer gewicht is het toenemend contact met de marxistische humanisten. In een deel van de marxistische wereld vindt een geestelijke omwenteling plaats, die niet geringer is dan in de katholieke wereld. Ook hier een doorbreking van isolement en dogmatiek. Ook hier een centraal stellen van de mens en zijn persoonlijke levensvragen. Ook hier een teruggrijpen op het oorspronkelijke verlangen naar humaniteit zoals dat ook bij de jonge Marx te vinden is. Daarom zien we gespannen uit naar enige besprekingen, die in september a.s. zullen plaatsvinden ter gelegenheid van het filosofenkongres in Wenen tussen een aantal niet-marxistische humanisten van de Internationale Humanistische en Etische Unie en de bloem van de marxistische humanisten. Mensen als Schaff, Kolakowski, Petrovic en Markovic om maar enkelen te noemen. Vrijwel alle belangrijke marxistische humanisten zullen er zijn en uit de Westerse wereld mensen als de Engelse filosoof Ager en Erich Fromm uit de Verenigde Staten. Men moet zich van die eerste ontmoeting geen wonderen voorstellen. Maar het is toch een stap op een tot nu toe ongedachte weg. De wereld verandert snel; ook in dit opzicht.

J. P. van Praag

een radio-uitzending van zondag 14 juli 1968

De wereld verandert vlug

Toen ik nog een kind was, en dat is nog maar 35 jaar geleden, woonden we in een huis met een tuin en we speelden op de weg, want er waren nog bijna geen auto's. En voor de groentekar liep een paard. We luisterden naar dat nieuwe wonder: de radio, zo'n grote hoorn, die vertelde hoe de Uiver in 3 dagen naar Australië vloog. En op school leerden we dat Nederland bijna 8 miljoen inwoners had. En we zongen: „We zullen Holland houden, ons Holland fier maar klein” en „voor koningin en vaderland strijdt iedere jongen mee”.

In die tijd was de wereld nog groot.

Nu is het groenteboerenpaard door een motor vervangen en de Uiver door een ruimtevaartuig. We wonen in een laagje van een flatcomplex en spelen op de weg is er niet meer bij. Nederland heeft 1½ maal zoveel mensen dan toen. Op school „houwen we ons Holland fier maar klein” niet meer. Dat laatste is in elk geval een gelukkige ontwikkeling.

Binnen 50 jaar is de wereld van groot klein geworden.

Elke avond komt de wereld door de televisie in onze huiskamer. Van Hanoi tot Biafra, van Parijs tot Israël, van Robert Kennedy tot Rudi Dutschke. En daarmee is alles veranderd. De wereld van toen waarin de problemen dichtbij en althans nog enigermate te overzien waren, is er niet meer.

Eigenlijk zijn er nu nog maar drie problemen op de klein geworden wereld: de oorlogsdreiging, de bevolkingstoename en de honger.

De oorlogsdreiging.

Je zou kunnen denken aan kringen die steeds groter worden.

Heel vroeger vochten de steden tegen elkaar: Dordrecht streed met Rotterdam. Wat later vochten wat wij nu provincies noemen: de hertog van Gelderland tegen de bisschop van Utrecht, de graaf van Noord- en Zuid-Holland tegen Friesland. En nog later vochten landen. De Frans-duitsse oorlog van 1870 is daar het laatste voorbeeld van. De volgende oorlog was een wereldoorlog op nog enigermate beperkte schaal; in de 2e wereldoorlog raakte echt een groot deel van de wereld betrokken.

Nu houden we alle conflicten (Vietnam, Israël enz.) met man en macht lokaal. Een dans op een vulkaan: als er één uitglijdt worden we allemaal meegetrokken naar een wereldoorlog waar geen land meer buiten blijft. We vechten niet meer met speren of met buskruit: de vernietigingskracht is sinds de 2e wereldoorlog duizenden malen sterker geworden. Een derde wereldoorlog vertelt niemand meer na.

Het 2e probleem is: De bevolkingstoename.

Het heeft tot 1650 geduurd voor er op aarde

500 miljoen, d.i. ½ miljard mensen waren. 200 jaar later, in 1850, waren er 1 miljard. En nu, weer 100 jaar later, zijn we een goed eind op weg naar de... 3 miljard. Dat is inderdaad een bevolkingsexplosie. Als we zo doorgaan graven we ons eigen graf.

En dan: De honger, en de ongelijke verdeling van de welvaart.

Je zou het kunnen vergelijken met een kinderfeest.

De wereldbevolking zijn de 10 genodigde kinderen, de welvaart zijn 10 taartjes. 10 kinderen dus, en 10 taartjes. En nu eten 3 kinderen (t.w. Europa en N. Amerika) 8 taartjes op. Voor de andere 7 kinderen zijn er nu nog 2 taartjes over. Dat betekent dat de rest van de wereldbevolking, 2/3 van alle mensen, honger lijdt.

Moreel gesproken een schandelijke situatie.

Verstandelijk gesproken een hoogst gevaarlijke situatie, die een catastrofe in zich bergt.

Wij, u en ik behoren tot de 3 kinderen die zich aan de acht taartjes tegoed doen. Wij leven in het villadorp van de wereld en laten de anderen rustig omkomen van gebrek. We kunnen onmogelijk zeggen „wir haben es nicht gewusst”, want de tv laat het elke keer weer zien. Ik heb het zelf gezien. We hebben in Z. Amerika, in een niet eens zo erg arm ontwikkelingsland gewoond.

Chepe, de indiaanse jongen die als huisjongen bij ons werkte, leefde met z'n twee broers en 4 zusjes in een lemen hut, kleiner dan een door-snee garage. Er was een hoek met maïs en yuca's (d.i. een soort knolraap) en een hoek met hout. Aan de andere kant lag stro en dekens en vodden. Daarop sliepen ze, de meisjes achterin, de jongens voorin. Verder was er een bank, een tafel, wat borden, pannen en lepels. Geen water. Geen gas. Geen electra, geen sanitair. Koken deden ze buiten op een houtvuur, en als het donker was gebruikten ze een kaars. En wij sparen maar verder voor een volautomatische wasmachine, een kleuren tv of een auto.

En kopen ons geweten af met een tientje voor de Novib, f 25,— voor Bihar of een jaar een kind aan tafel.

Enige jaren geleden was er in Amsterdam een grote fototentoonstelling: the family of man; dat betekent het gezin mens.

En in de klein geworden wereld kunnen we alleen nog leven als we ons voelen als leden van het gezin mens. Als we ons niet in de eerste plaats Nederlander voelen of blanke, maar in de eerste plaats mens met alle andere mensen, wereldburger. En dat hebben we nog lang niet voor elkaar.

We tonen ons geheel verontwaardigd over ras-

discriminatie in Amerika, maar bezien zelf Turken en Marokkanen, Italianen en Spanjaarden met een scheef oog. We zien ze liever gaan dan komen. Ze „bederven de markt” en ze „zijn niet van ons”. En als ze ons dan vertellen dat in hun eigen land zwarte armoede heerst, dan „moeten ze er dan maar wat aan doen” en „daar hebben wij geen boodschap aan”.

Alsof de wereld niet zo klein geworden is, dat iedereen „van ons” is, dat we overal „boodschap aan hebben”. Alsof niet ook Marokkanen met al hun andere gebruiken en opvattingen tot het gezin mens horen.

En niet alleen zij, maar ook Russen, en wat we misschien nog moeilijker accepteren, ook Chinezen.

We kunnen ons niet meer permitteren te denken en voelen in termen van zij of wij of hij of ik. De wereld is er te klein voor geworden. Of we leven samen en voelen ons verantwoordelijk voor elkaar, of we gaan ten onder. Samen zullen we de drie problemen tot een oplossing moeten brengen. Met uw broer de ondemocratische Chinees, uw zus de vrouw in India die haar kind ziet creperen van de honger en uw zoon Chepe in z'n indiaanse hut.

Er zullen onder u velen zijn, die hebben meegholpen de bezitlozen van 50 jaar geleden, de arbeidersklasse, te maken tot de redelijk welvarende middengroep die zij nu is.

Thans zijn het de bezitlozen van Afrika, van Azië en Z. Amerika die recht hebben op onze solidariteit. Omdat het onrechtvaardig is dat wij alles hebben en zij niets. En ook omdat het de gehele mensheid niet goed kan gaan als het met een deel ervan niet goed gaat. Het is ermee als met een lichaam. Elk deel ervan moet goed functioneren, anders heeft het hele lichaam er last van. Als u uw enkel verzwikt zit daar de pijn, maar u bent helemaal gehandicapt in alles wat u doet.

De wereld is veranderd. Snel veranderd. Hij is in enkele tientallen jaren van groot klein geworden. En wij zijn niet snel genoeg met die verandering meegegroeid.

Het gezin mens kan grote verschillen in welstand, en veten tussen zijn leden niet lang meer doorstaan. We moeten over de grens leren denken en internationaal leren voelen. En dat zo snel mogelijk. Ik wens u en mijzelf daarmee veel succes.

O. R. Varkevisser-de Boer

Afrekening van het Bihar fonds

Het is alweer jaren geleden, dat een groot aantal Nederlanders hun financiële steun gaven aan Bihar —, de provincie in India waar het bestaan zo moeilijk was geworden, dat men er zonder hulp niet meer kwam. Na de aktie, die van het Humanistisch Verbond uitging zijn er nog andere akties voor Bihar geweest, en gelukkig maar. De nood is groot en daarom is veel hulp nodig.

Maar, zult u vragen, wat is er nu gedaan?

Aan de hand van een afrekening willen wij hierover iets zeggen.

Direct na de toezegging, dat het gevraagde bedrag van f 75.000,— bijeengebracht zou worden zijn de werkzaamheden voor dit project begonnen.

Het doel was om in een aantal dorpen een bestaans mogelijkheid te scheppen voor de veelal werkloze inwoners.

De eerste taak was om een eenvoudige opleiding voor deze mensen te verzorgen. Tapijtknopen was de eerste opleiding, daarna volgden er nog enkelen, w.o. leerbewerking. Voor deze groepjes moeten ruimten worden gebouwd en voor het gereed gekomen product moet een afzetmogelijkheid worden verkregen. Tussen deze twee taken liggen er nog tientallen anderen en elk op zich scheppen onvoorstelbare problemen. Voor ons vaak onbegrijpelijk.

Maar ondanks alle moeilijkheden, door honger, droogte en wateroverlast, gaat alles door. Weliswaar niet zo snel als wij hier zouden willen. Maar dit is daar ten enmale niet mogelijk.

Bejaardenweken „De Ark”

In september is de Ark gedurende 3 weken gereserveerd voor de bejaarden.

U kunt nog reserveren voor de weken van 7-14; 14-21 en van 21-28 september.

De pensionprijs is f 65,— per week.

Bespreken bij: Vakantiecentrum „De Ark”, Belvédèrelaan 14, Nunspeet, tel. (03412) 2404.

Van week tot week

(Hilversum I)

Zondag 21 juli 9.45—10.00 uur: W. van der Lecq: „Gered”.

Zondag 28 juli 9.45—10.00 uur: P. Bordewijk: „Voorspellingen”.

Zondag 4 augustus 9.45—10.00 uur: Matthew I. Spetter: „Duisternis doorgaan”.

Zondag 4 augustus, 20.00 uur, V.P.R.O.: A. L. den Broeder met anderen: Gesprek over het rapport „Humanisme en Arbeid”.

Zondag 11 augustus 9.45—10.00 uur: G. J. den Besten: „Hoe meer zielen, hoe meer vreugd”.

15 vragen
aan mezelf

Mogen zwarten alleen maar sterven
voor amerika?
moeten schrijvers zwijgen
of boeten in rusland?
worden mensen opgejaagd
en gedood in vietnam?
opgehangen in kongo?
gevangen gezet in zuid-afrika?
doodgeschoten in berlijn?
uitgehongerd in india?

mag een blanke ongestraft
een zwarte doden in amerika?
kreperen er ballingen in siberië?
worden joodse graven en synagogen
besmeurd in duitsland?
politieke vijanden aangehouden
in frankrijk?
stakende mijnwerkers
doodgeschoten in belgië?
provos gebrutaliseerd in nederland?
is de kerk onmenselijk en rijk?
en franco een meedogenloos dictator?

15 vragen aan mezelf
15 van de 150 vragen
die me kwellen
die me pijn doen
die me vullen tot de rand

het is stellig niet waar
het moeten grove leugens zijn
het kan niet waar zijn
dat heel west-europa
vreedzaam naar bonanza kijkt
terwijl dit alles buiten
voor onze eigen deuren
te gebeuren staat.

JOS VANDELOO

Uit: *Copernicus of de bloemen van het geluk,*
een dichtbundel in twee bedrijven. - Uitgeverij
A. Manteau n.v., Brussel - Antwerpen - Den
Haag 1967.

1968 - Het jaar van de rechten van de mens